

Fremmedsprogenes Udfordringer i Region Midtjylland

Det Regionale Sprogudvalg

Maj 2020

Indhold

1. Forord.....	1
2. Sammenfatning	2
3. Diagnose.....	3
3.1 En historie om sprogfagernes storhed og fald.....	3
3.2 Fremmedsprogenes udfordringer i Region Midtjylland	5
3.2.1 Et markant fald i søgning til sprogfag på stx	5
3.2.2 Kommende mangel på undervisere til grundskolen og ungdomsuddannelser .	7
3.2.3 Et begrænset udbud af fransk i grundskolen og på ungdomsuddannelserne	10
3.2.4 Manglende muligheder for at opretholde små sprogfag og små sproghold ...	12
4. Anbefalinger.....	13
4.1 Partnerskab for fremmedsprog.....	13
4.2 Målsætninger.....	15
4.3 Indsatser	16
4.3.1 Indsatser der skal skabe sammenhæng på tværs af uddannelseskæden	16
4.3.2 Indsatser der skal øge interessen for fremmedsprog blandt unge	17
4.4 Policyanbefalinger	18

1. Forord

Fremtidens kompetencer er også sproglige

Vi lever i dag i en globaliseret verden, hvor især engelsk er blevet en del af mange danskeres hverdag. Andre fremmedsprog fylder mindre i danskernes bevidsthed, og mange har sikkert tænkt tanken: "Hvorfor skal vi overhovedet bruge tid på at lære andre fremmedsprog? Alle taler jo engelsk!" Hvis man tager et kig ud på vores største eksportmarkeder, så er engelsk-kompetencer dog ikke nogen selvfølge. Hvis man f.eks. spørger tyskerne, er det kun omkring halvdelen som taler engelsk. I Frankrig er tallet kun en tredjedel, og i Spanien er det helt nede på en femtedel. Derudover kunne man nævne store eksportmarkeder såsom det kinesiske og italienske, hvor man ligeledes ikke kommer langt, hvis kufferten udelukkende er pakket med engelske gloser. For en handelsnation som Danmark kan stærke fremmedsprogskompetencer hos medarbejderne være præcis det ekstra parameter, som sikrer, at det midtjyske erhvervs-liv står godt i den stigende internationale konkurrence¹.

Begrænsede fremmedsprogskompetencer gør os dog ikke kun fattigere som samfund rent økonomisk. Det gør os i lige så høj grad fattigere ud fra et kulturelt og globalt perspektiv. At have kompetencer inden for fremmedsprog er nemlig mere end blot et formelt værktøj til at kunne kommunikere med en samarbejdspartner. Det er en nødvendig kompetence for at kunne forstå andre samfund, og forhandle på tværs af kulturelle normer og skikke. Vores nyhedsstrømme, medietrends og kulturelle koder importerer vi fra engelsksprogede kilder, da vi forstår dem sprogligt. Dette kan være med til at skabe et afhængighedsforhold til visse kulturer, og samtidig svække vores umiddelbare og dybere forståelse af andre sprog og kulturelle fænomener. Eksempelvis er mandarin og spansk de to mest talte sprog i verden, og manglende kompetencer inden for sprog og tilhørende kulturer, sætter os tilbage som internationalt orienteret videnregion.

Som samfund og som region er det derfor helt afgørende, at vi tør have en mere ambitiøs tilgang til vores sproglige kompetencer. Dette indebærer, at vi ikke stiltiende ser til, i mens færre unge tager sprog som fransk og tysk til sig. Potentialet inden for sprog og sproglige dobbeltkompetencer er stort, og den regionale udviklingsstrategi har således også et udpræget fokus på FN's verdensmål, hvor internationale partnerskaber ses som en forudsætning for at lykkes regionalt. Det Regionale Sprogudvalg (herefter sprogudvalget) giver med denne rapport et bud på både diagnose og anbefalinger, som forhåbentlig kan give afsæt til regionale og lokale initiativer og drøftelser og være med til at skabe bedre vilkår for fremmedsprog i Region Midtjylland. Hvis Region Midtjylland fortsat skal være en innovativ region, så kræver det, at befolkningen både tænker og taler globalt, samt at vi tør sætte ambitiøse mål for vores sproglige kunnen. Derfor er fremtidens kompetencer også sproglige.

Vi ønsker Jer god læselyst, og vi håber, at denne rapport vil give anledning til gode drøftelser og nye initiativer.

På vegne af Det Regionale Sprogudvalg.

¹ I tillæg til denne rapport vil der blive udarbejdet materiale om fremmedsprog på efteruddannelsesområdet, som skal diskuteres på et senere møde i Rådet for Fremtidens Kompetencer.

2. Sammenfatning

Det Regionale Sprogudvalg præsenterer med denne rapport om fremmedsprogenes tilstand i Region Midtjylland sit bud på mulige initiativer, som kan forbedre vilkårene for at få flere til at lære om fremmedsprog og flere til at uddanne sig i fremmedsprog.

Sprogudvalget har analyseret et omfattende datamateriale, således at de foreslåede udfordringer og initiativer, hviler på et solidt empirisk grundlag. Det kan konkluderes, at fremmedsprogene er under pres på tværs af hele uddannelseskæden, og sprogudvalget peger derfor på fire centrale udfordringer.

For det første, er der sket et markant fald i søgningen til sprogfag på gymnasiet, som begyndte i 2005 sammenfaldende med gymnasireformen. Antallet af studenter med tre eller flere sprog er faldet fra op mod 40 procent helt ned til fire procent i 2016. Den anden store udfordring omhandler den kommende mangel på undervisere til grundskolen og ungdomsuddannelserne, særligt i fagene fransk og tysk. Denne udfordring skyldes et relativt lille antal fremmedsprogskandidater fra både læreruddannelserne og universitet. Som det tredje, er der et meget begrænset udbud af fransk i grundskolen og på ungdomsuddannelserne, hvor der blandt andet kun udbydes fransk i grundskolens 9. klasse på ti grundskoler i Region Midtjylland. Endelig peger sprogudvalget på, at der mangler muligheder for at opretholde og videreudvikle små sprogfag og små sproghold.

Sprogfagenes udfordringer knytter sig til de strukturelle ændringer foretaget de seneste 15 år, som gymnasireformerne fra 2005 og 2017, reformen af læreruddannelsen i 2013 og den nuværende dimensioneringsmodel for de videregående uddannelser. Sprogudvalget anbefaler derfor, at Rådet for Fremtidens Kompetencer også drøfter, hvordan partnerskabet bedst kan forberede initiativer og anbefalinger, der retter sig mod de ansvarlige nationale myndigheder, som f.eks. Forsknings- og Uddannelsesministeriet.

Samtidig er det en klar anbefaling fra sprogudvalget, at Region Midtjylland udnytter muligheden for at sætte en ny dagsorden funderet på et bredt partnerskab. Med henblik på at styrke fremmedsprogene i Region Midtjylland, anbefales det derfor, at der udarbejdes en regional sprogstrategi og igangsættes en række initiativer med midler fra den regionale uddannelsespulje. Formålet med sprogstrategien er at skabe sammenhæng på tværs af uddannelseskæden samt at øge interessen blandt unge for fremmedsprog.

For at skabe sammenhæng på tværs af uddannelseskæden anbefales det blandt andet at iværksætte indsatser som støtter små sproghold, lokale sprogstrategier samt partnerskaber for brobygning. Desuden anbefales det at udvikle et sprogbarometer til at monitorere udviklingen for fremmedsprogene i Region Midtjylland.

For at øge interessen for fremmedsprog blandt unge, peger sprogudvalget på at arbejde med fremmedsprog som en del af den midtjyske teknologipagt samt etablering af sprogambassadører og udbredelse af sprogevents. Alle indsatser skal ske i tæt samarbejde med Det Nationale Center for Fremmedsprog (NCF), så der ikke bliver overlap med nationale initiativer.

Den fremtidige koordination skal sikres gennem Rådet for Fremtidens Kompetencer, som varetager opgaverne på samme måde som arbejdet med den midtjyske teknologipagt. Samtidig stiller sprogudvalget sig til rådighed for rådgivning om kommende initiativer samt et årligt monitoreringsmøde for at følge udviklingen i Region Midtjylland.

3. Diagnose

3.1 En historie om sprogfagernes storhed og fald

- Sådan gik vi fra fremmedsprog til sprogfremmede

Denne historie begynder for 10 år siden. Den handler om Mathias og Amalie. De er kærestere. De bor i Herning. De er begge 15 år, og de skal videre på gymnasiet. Mathias på det almene gymnasium og Amalie på HHX.

Mathias' far, der selv var student og nu arbejder som speditør, spurgte, om Mathias så ville være sproglig eller matematisk student. Mathias forklarede, at man ikke længere var det ene eller det andet, man havde i stedet noget, der hed studieretninger. Den daværende regering havde nemlig vedtaget en reform af gymnasieskolen i 2005, og der var nu krav om, at Mathias skulle have to fremmedsprog, hvoraf et var engelsk. Alt det andet sprog man ellers ville lære, kunne vælges som et valgfag. Det hele lød lidt teknisk, og de unge mennesker glædede sig egentlig bare til at starte i gymnasiet.

Mathias elskede sprog og havde haft fransk i folkeskolen. Han holdt meget af det franske, og han valgte derfor at fortsætte med det i gymnasiet. Udover fransk læste Mathias engelsk og spansk. Hvad Mathias ikke vidste, var, at da han blev student, var der kun fire procent af studenterne i Danmark, der havde tre fremmedsprog på eksamenspapiret. Han vidste slet ikke, at før gymnasireformen i 2005 var tallet hele 41 procent. Men det var der jo egentlig heller ikke mange, der vidste.

Efter studentereksamen holdt de to sabbatår, hvor de rejste og arbejdede. Efter sabbatårene skulle de unge mennesker læse videre. Mathias elskede stadig fransk og ville gerne læse det på Aarhus Universitet. Amalie skulle læse markedsføringsøkonom på Erhvervsakademiet. Selvom hun skulle lære om internationale markeder, var det desværre ikke muligt at opnå tillægskompetencer i andet end engelsk.

Mathias var én af de kun 11, der valgte at læse fransk på Aarhus Universitet det år. Han drømte om at blive gymnasielærer, så han ville også gerne læse en kandidat i fransk. Mathias havde heldigvis opnået gode karakterer på bacheloren, og han kunne derfor som den ene af kun to kandidater fortsætte på kandidaten. Det undrede Mathias, at man lukkede flere ind på studiet, end man lukkede ud. Men Mathias fandt svaret på internettet.

Den daværende regering havde nemlig valgt at vedtage en dimensioneringsmodel for de videregående uddannelser i Danmark. Modellen fastsætter et loft over optaget på visse uddannelser, hvorfra dimittenderne historisk har haft en systematisk og markant overledighed målt i forhold til øvrige dimittender fra de videregående uddannelser. Hvad man havde glemt var, at meget få uddannes inden for sprog, og derfor kan ledighedsstatistikkerne svinge meget, hvis bare én dimittend ikke kommer i arbejde. Men det er selvfølgelig også lidt teknisk. Og i øvrigt skulle Mathias egentlig bare være taknemmelig for, at han overhovedet havde mulighed for at følge sine fremmedsprogsdrømme. På landsplan var der nemlig lukket ikke mindre end 32 sproguddannelser indenfor de seneste fem år.

Parret gennemførte deres uddannelser og fandt begge job. De flyttede hjem til Herning. Amalie fik job i en mellemstor dansk virksomhed, og hun skulle arbejde med eksport til hele Europa.

Mathias fik job på Herning Gymnasium, og han blev den yngste fransklærer på gymnasiet. De fleste af hans kollegaer var tæt på pensionsalderen, så han kunne måske forvente at få nogle flere unge kollegaer snart. Medmindre at dimensioneringen på de to dimittender årligt fortsatte. Så ville der nok gå et par år, før Mathias fik en jævnaldrende kollega.

Amalies teamleder var gået på pension, og hendes stilling skulle genbesættes. Amalie, der var særdeles velegnet til jobbet, valgte at søge stillingen. Desværre uden held. De ønskede en kandidat, der udover stærke handelsmæssige kompetencer, også mestrede det tyske sprog. Amalie talte ikke et ord tysk, og hun blev derfor fravalgt til stillingen. Hun havde kun haft engelsk i gymnasiet. For hvad skulle man egentlig med tysk?

Parret fik en søn, som hed Aksel. Aksel voksede op, han startede i skole, og var egentlig som drenge var flest i den alder. Mathias ønskede, at Aksel skulle arve hans kærlighed for det franske sprog. Derfor fik han sig noget af et chok, da han opdagede, at ingen af de 23 skoler i Herning Kommune tilbød deres elever fransk i folkeskolen. Mathias var oprørt. Han fandt dog ud af, at dette ikke var et særtilfælde for Herning Kommune. Faktisk var dette tilfældet for hele 14 ud af de 19 kommuner i Region Midtjylland. Hvad der var lige så oprørende var, at der i de fleste kommuner kun var én skole, der tilbød fransk.

Mathias greb telefonen og ringede til Børn og Unge forvaltningen i kommunen. Han spurgte, om det virkelig kunne passe, at der ikke var en eneste skole i kommunen, der tilbød fransk fra 5.-9. klasse. Det var rigtigt, var svaret fra forvaltningen. Det var op til de enkelte skoleledere, om de ville udbyde fransk, og her påpegede man, at det var vanskeligt at skaffe lærere til skolerne, da der ikke i tilstrækkeligt omfang, blev uddannet fransklærere. Kommunens sidste fransklærer var for nyligt gået på pension. Den samme udfordring gjaldt i øvrigt tysk, hvor mere end en tredjedel af lærerne var over 60 år.

Efter den daværende regerings reform af læreruddannelsen i 2012, var antallet af nyuddannede sproglærere nemlig faldet markant. Fra 2013 til 2017 var der eksempelvis ikke blevet uddannet en eneste fransklærer i Midtjylland. Der var simpelthen ikke nok, der valgte fransk som undervisningsfag, til at man kunne oprette et hold. Reformen af læreruddannelsen havde nemlig sat kravet om antallet af obligatoriske undervisningsfag ned fra fire til tre fag. Her var det ofte fransk, der blev fravalgt, fordi opfattelsen hos mange studerende var, at de ikke efterfølgende ville kun få et job på skolerne, da meget få skoler udbød fransk. Mathias stillede derfor et af verdens ældste spørgsmål: Hvad kommer først, hønen eller ægget?

Historien om Mathias og Amalie er historien om de strukturelle udfordringer, der opleves i forhold til fremmedsprogene i Danmark. Det er historien om trange kår for den stolte danske tradition for internationalt udsyn. Hvorvidt historien skal have en alternativ slutning, er op til politikerne i folketinget, kommunalbestyrelserne og regionsrådene.

3.2 Fremmedsprogenes udfordringer i Region Midtjylland

Sprogudvalget har analyseret udviklingstendenserne inden for fremmedsprog i Region Midtjylland. Det er vigtigt at fremhæve, at der er positive tal for fremmedsprogene, såsom kompetencedækningen og udviklingen for spansk på gymnasiet. Men efter en grundig gennemgang af data for henholdsvis grundskolen, ungdomsuddannelserne og de videregående uddannelser mener sprogudvalget, at fremmedsprogene står overfor nogle alvorlige udfordringer. Der bør især fokuseres på at løse følgende fire udfordringer:

1. Et markant fald i søgning til sprogfag på stx
2. En kommende mangel på undervisere til grundskolen og ungdomsuddannelser
3. Et begrænset udbud af fransk i grundskolen og på ungdomsuddannelserne
4. Manglende muligheder for at opretholde små sprogfag og små sproghold.

3.2.1 Et markant fald i søgning til sprogfag på stx

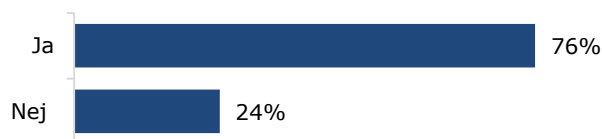
Det kan konkluderes, at der er sket et markant fald i søgningen til sprogfagene på ungdomsuddannelserne. Tendensen startede i 2005 sammenfaldende med gymnasiereformen. Analysen af unges interesse for sprog viser, at der er en fjerdedel af de adspurgte elever, som ikke havde mulighed for at vælge de fremmedsprog, de gerne ville have. Derudover vurderer eleverne, at relevansen af engelsk er langt større end de andre fremmedsprog.

De nationale tal for antal stx studenter med fremmedsprogskompetencer giver et markant billede af en negativ udvikling. Fra 2004 til 2016 faldt antallet af studenter med tre eller flere sprog fra op mod 40 procent før gymnasiereformen i 2005 helt ned til fire procent i 2016. I Region Midtjylland er tendenserne de samme, om end at andelen i 2016 ligger en smule over landsgennemsnittet (Kilder: UNI-C Statistik & Analyse, 2007 og Regeringen, 2017). Danske Gymnasiers undersøgelse fra marts 2020 viser, at gymnasiereformens anden årgang (optaget i 2018) stadig ikke oplever nogen fremgang - selvom gymnasiereformens formål netop var at få flere elever til at vælge fremmedsprog. Samlet set har den gennemsnitlige 3.g-elev 0,98 sprogfag på A-niveau i 2020 mod 1,1 i 2018. Undersøgelsen viser også, at der er sket et fald i engelsk A på 12 procentpoint og en stigning i engelsk B på 11 procentpoint (Danske Gymnasier, 2020)².

Sprogudvalget har igangsat en analyse af unges syn på fremmedsprog, og det er værd at bemærke, at ca. en fjerdedel af de adspurgte unge ikke havde mulighed for at vælge alle de fremmedsprog, de gerne ville have (se figur 1). Det er især engelsk A og spansk A, som eleverne gerne ville have haft.

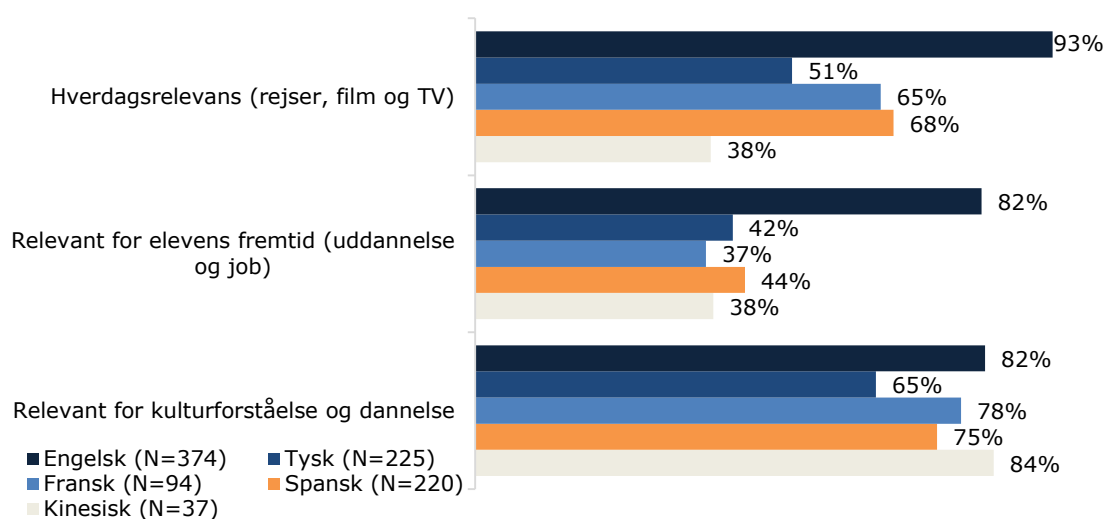
² Det har desværre ikke været muligt at fremskaffe lignende tal for hhx, htx, eud og eux.

Figur 1: Fik du mulighed for at vælge alle de fremmedsprog, du helst ville have? (N=553, stx og hhx)

Derudover viser resultaterne, at der er stor forskel på elevernes syn på relevansen af engelsk og de øvrige fremmedsprog. Som det kan ses i figur 2 herunder, er det især tydeligt på spørgsmålet om hverdagsrelevans, hvor engelsk scorer 93 procent og tysk kun 51 procent. Derudover er det slående, at det kun er ca. 40 procent af de adspurgte, der vurderer tysk, fransk, spansk og kinesisk som relevante i forhold til fremtidig uddannelse og job.

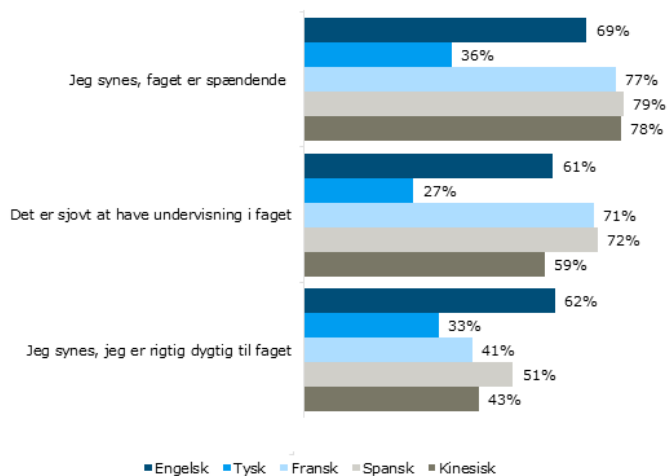
Figur 2: Relevans af fremmedsprog på ungdomsuddannelserne (stx og hhx)³

Analysen indikerer, at tysk er et af de mindst populære sprogfag. I figuren ovenfor viser tallene, at kun 42 procent mener, at tysk er relevant for fremtiden. I tillæg til dette, viser nedenstående figur 3, at det kun er hver fjerde, der synes, at det er sjovt at have faget. Dette står i kontrast til fransk og spansk, hvor det er tre ud af fire, der synes undervisningen er sjov.

³ Note: Figuren viser andel der svarer "Delvist enig" eller "Enig" på en femtrins-skala. Resultaterne er gennemsnit af 2-3 udsagn på hvert parameter. Hverdagsrelevans består af et gennemsnit af to udsagn: "Det giver mulighed for at snakke med andre på rejser og på sociale medier" og "Det giver mulighed for at forstå udenlandsk TV, film og spil". Relevant for elevens fremtid består af et gennemsnit af følgende tre udsagn: "Det giver bedre muligheder for at få spændende job i fremtiden", "Det giver mulighed for at klare sig godt på en videregående uddannelse" og "Det giver flere muligheder i forhold til valg af videregående uddannelse". Relevant for kulturforståelse og dannelse er et gennemsnit af følgende tre udsagn: "Det hjælper én til at forstå verden", "Det giver indsigt i kultur og samfundsforhold i andre lande" og "Det giver kompetencer og kulturforståelse, som er vigtige for at Danmark kan samarbejde med internationale virksomheder". I den fulde rapport vil det være muligt at skelne imellem de enkelte udsagn. Datakilde: spørgeskema blandt ungdomsuddannelseselever.

Figur 3: Motivation for fremmedsprog blandt elever på ungdomsuddannelse

3.2.2 Kommende mangel på undervisere til grundskolen og ungdomsuddannelser

Det kan konkluderes, at der uddannes et meget lavt antal tysk- og franskundervisere til grundskolen og ungdomsuddannelserne i Region Midtjylland. Sammenholdt med fransklærernes generelt høje aldersgennemsnit (tabel 6), skaber det et stort problem. Værst ser det ud for fransklærere til grundskolen, hvor det ikke var muligt at oprette fransk som undervisningsfag på læreruddannelserne fra 2013-2017. Der forventes også en kommende mangel på tysklærere til grundskolen, jævnfør figur 4. Derudover er dimensioneringen på kandidatniveau helt nede på to for både fransk og tysk.

På de videregående uddannelser er der især to udfordringer. I perioden 2010-2019 forventer læreruddannelserne i Region Midtjylland, at der kun uddannes 13 folkeskolelærere i fransk. Tabel 1 viser antallet af studerende, der har afsluttet linjefag/aflagt kompetencemålsprøve i fransk på VIA University College i perioden 2010-2019. Som det fremgår af tabellen, blev der fra 2012-2016 ikke uddannet en eneste fransklærer på VIA University College.

Tabel 1: Antal studerende, der har afsluttet linjefag (før LU13)/aflagt kompetencemålsprøve (efter LU13) i fransk

Uddannelsessted	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Silkeborg	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nørre Nissum	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skive	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Aarhus	1*	1**	-	-	-	-	-	7	3	1

*Meritlærer **Åben uddannelse

Tabel 2 viser antallet af studerende, der har afsluttet linjefag/aflagt kompetencemålsprøve i tysk på VIA University College fra 2010-2019. Tallene for tysk viser, at der uddannes et stabilt

niveau af tysklærere, men med det nuværende niveau, bliver behovet efter dem dog ikke opfyldt (se figur 4).

Tabel 2: Antal studerende, der har afsluttet linjefag (før LU13)/aflagt kompetencemålsprøve (efter LU13) i tysk

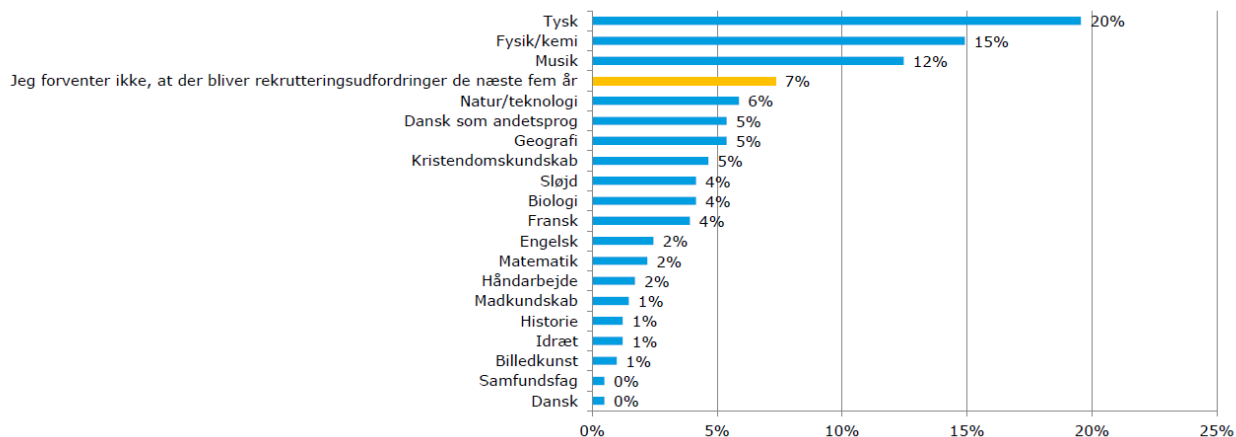
Uddannelses- sted	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Silkeborg	-	24	-	13	-	24	-	13	-	10
Nørre Nis- sum	-	1	3	8	1	10	-	1	1	8
Skive	-	8	-	14	-	3	-	6	1	11
Aarhus	13	14	10	19	16	33	25	26	5	15
I alt	13	47	13	54	17	70	25	46	7	44

Kilde: Region Midtjylland på baggrund af optælling af data fra VIA University college

Som det kan aflæses i figur 4, er tysk det fag i grundskolen, hvor skolelederne forventer den største mangel på undervisere i fremtiden. Det bemærkes, at mange af de lærere, der i dag underviser i sprogfagene på gymnasierne, nærmer sig pensionsalderen. En opgørelse fra Gymnasieskolernes Lærerforening viser, at mere end hver fjerde af tysklærerne i dag er 57 år eller derover. Det betyder, at de må formodes at gå pension inden for de næste ti år. I reelle tal er der mindst 245 tysklærere i DanmarkE, som nærmer sig pensionsalderen.

Figur 4: Aftagerundersøgelse for læreruddannelsen blandt 147 skoleledere

Inden for hvilke fag forventer du, at der bliver mangel på lærere inden for de næste fem år?

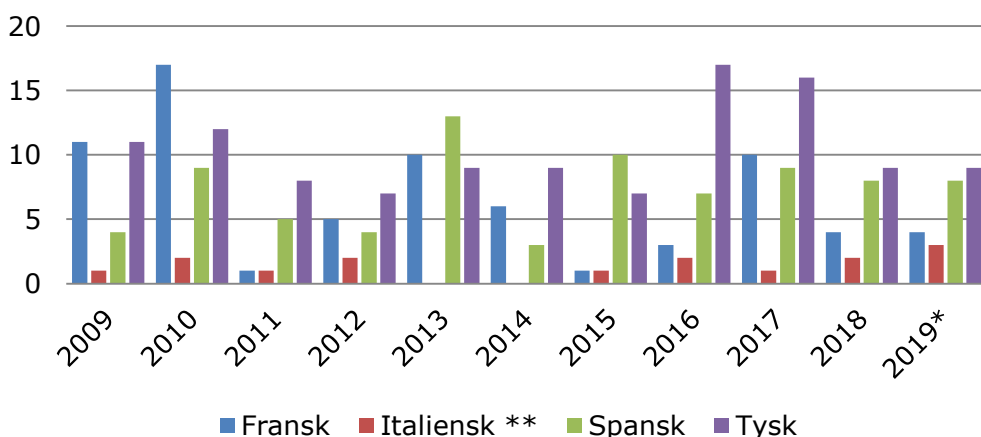

Kilde: Rambøll, 2016.

Figur 5 viser antallet af dimittender fra de sproglige kandidatuddannelser på Aarhus Universitet. Som det fremgår af nedenstående, har tysk siden 2015 været det fag, der har produceret flest kandidater på Aarhus Universitet. Antallet af kandidater er dog faldet fra 17 kandidater i 2016 til ni kandidater i 2019. Ses der på de resterende studerende der dimitterede fra universitetet i 2018, så blev der færdiguddannet fire i fransk, tre i italiensk (efterfølgende lukket på Aarhus Universitet), otte i spansk og ni i tysk.

I forhold til kandidattallene bør det nævnes, at nedenstående figurer indeholder en stor gruppe studerende, som allerede var indskrevet inden fremdriftsreformen. Disse kandidater forventes at være blevet hurtigere færdige end ellers. Der forventes derfor et yderligere fald i antallet af kandidater i de kommende år, da dimensioneringen på kandidatniveau stadig er under indfasning. Derudover forventes de studerende, der har afsluttet deres bachelor, at have brugt deres udvidede retskrav inden for en kortere årrække.

Figur 5: Antallet af dimittender fra de sproglige kandidatuddannelser på Aarhus Universitet 2009-2019

Kilde: Region Midtjylland på baggrund af Aarhus Universitet

Derudover er der på grund af dimensioneringsmodellen et faldende antal af dimittender på Aarhus Universitet, hvor der kun blev uddannet fire med fransk og ni med tysk i 2019.

Tabel 3 viser dimensioneringen på de videregående uddannelser inden for tysk, fransk, spansk og kinastudier på Aarhus Universitet fra 2019-2024 sammenholdt med det reelle optag i 2019. Som det fremgår af nedenstående tabel, er det kun en lille del af de optagne på bacheloruddannelserne, som også har mulighed for at fortsætte på kandidaten indenfor samme fag. På tysk er dimensioneringen for bacheloruddannelsen 30, mens tallet for kandidatuddannelsen blot er to.⁴

Tabel 3: Optagne i 2018 og gældende dimensionering på Aarhus universitet 2019-2024

Fag/år	Optagne i 2019	Dimensionering i 2019-2024
Tysk (bachelor)	24	30
Tysk (kandidat)	6	2
Fransk (bachelor)	12	18
Fransk (kandidat)	3	2
Spansk (bachelor)	33	30
Spansk (kandidat)	4	3
Kinastudier (bachelor)	31	23
Globale områdestudier (kandidat) ⁵	13	14

Kilde: Region Midtjylland på baggrund af Den koordinerede tilmelding og uddannelses- forskningsministeriet database

⁴ Aarhus Universitet har en vis fleksibilitet i forhold til det samlede loft for optagne kandidater, så derfor kan der optages flere end dimensioneringen er fastsat til.

⁵ Fra 2018 blev kandidaten i kinastudier lagt sammen med med Indien- og sydøstasiensstudier samt Japanstudier

3.2.3 Et begrænset udbud af fransk i grundskolen og på ungdomsuddannelserne

Analysen viser, at der ikke udbydes fransk i grundskolens 9. klasse i 14 ud af 19 midtjyske kommuner. Udfordringen påvirker resten af fødekæden, så der på de midtjyske gymnasier kun er mulighed for fransk fortsætter i Aarhus Kommune. Årsagen er blandt andet, at aldersgennemsnittet for fransklærere er meget højt, hvilket gør, at tilbuddet om fransk ofte lukkes i grundskolen, når læreren går på pension. Det franske sprog i Region Midtjylland har derfor i udpræget grad en uddannelseskædeproblemstilling. Få grundskoler udbyder fransk, få gymnasier kan oprette fransk, få lærerstuderende har fransk på adgangsgivende niveau og få kandidater uddannes fra universitetet.

Fra og med 5. klasse er det obligatorisk for grundskolerne at udbyde tysk. Dette er dog ikke tilfældet for franskundervisningen, som skoler enten kan oprette som valgfag, tilbudsfag eller helt udelade. Tabel 4 viser de ti midtjyske skoler, hvor der tilbydes franskundervisning i 9. klasse. Til sammenligning er tallet for Region Hovedstaden 204 skoler.⁶

Tabel 4: Skoler i Region Midtjylland som udbyder fransk i 9. klasse (2019)

Skole	Kommune
Mølleskolen	Skanderborg
Katrinebjergskolen	Aarhus
Samsøgades Skole	Aarhus
Virupskolen	Aarhus
Hornslet Skole	Syddjurs
Gammelgaardsskolen	Aarhus
Frederiksbjerg Skole	Aarhus
Skjoldhøjskolen	Aarhus
Viborg Private Realskole	Viborg
Parkvejens Skole	Odder

Kilde: Børne- og Undervisningsministeriet

Ser vi på udbuddet på de midtjyske gymnasier, tegner der sig et lignende billede. I figuren herunder vises et kort over de steder, hvor det er muligt at læse fransk fortsætter A og fransk fortsætter B på gymnasiet. På nuværende tidspunkt er det kun i Aarhus Kommune, at man kan læse fransk A fortsætter. I alt er det kun seks ud af 18 kommuner, hvor de studerende på ungdomsuddannelserne kan vælge fransk.

⁶ Tallene siger kun noget om fransk i 9. klasse, da det er et øjebliksbillede der bygger på elevernes standpunktskarakterer i juni 2019. De skoler, som kun har fransk på tidligere klassetrin, er f.eks. ikke med. Derudover er der også en række grundskoler og ungdomsskoler, der underviser i fransk som valgfag, hvor eleverne f.eks. kan vælge at følge fransk i kortere tid uden prøveafleggelse.

Figur 6: Udbud af fransk fortsætter A og fransk fortsætter B på stx

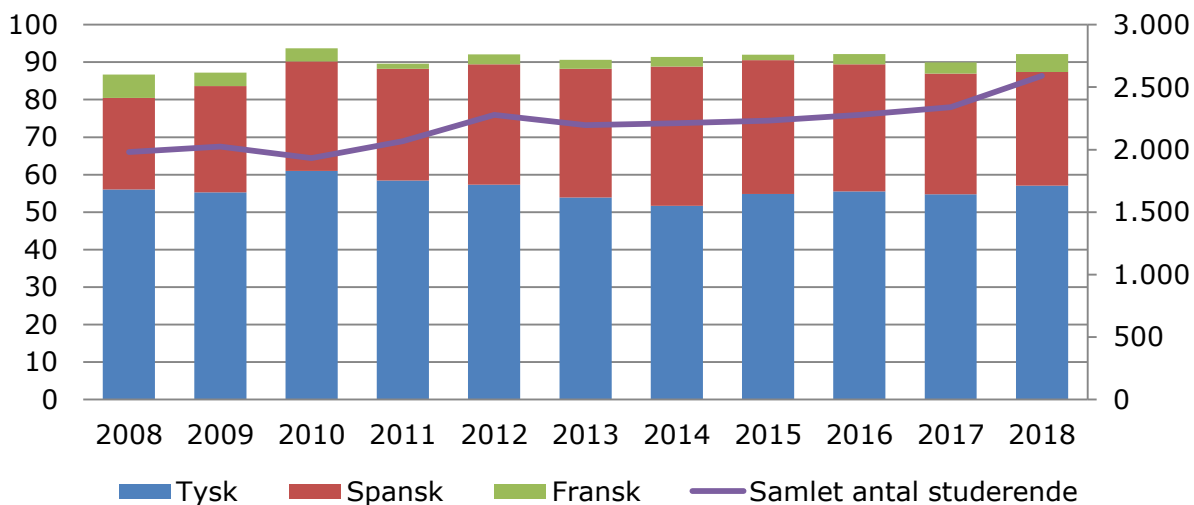

Kilde: Undervisningsministeriet

På hhx er der ligeledes en meget lille del af eleverne, som har fransk. Figur 7 herunder viser andelen af hhx studenter, der havde spansk begynder A, tysk fortsætter A/B eller fransk begynder A på eksamenspapiret i perioden 2008-2018. Overordnet fordeler det sig således: 57 % af eleverne vælger at fortsætte med tysk på B-niveau. 30,5 % påbegynder på spansk A og kun 4,7 % af eleverne vælger at påbegynde fransk A.

Derudover skal det nævnes, at det er muligt at vælge tysk fortsætter c på htx uddannelserne. I Region Midtjylland var der henholdsvis 90 studenter i 2010, 47 i 2015 og 0 i 2019.

Figur 7: Fremmedsprog på hhx

Kilde: Undervisningsministeriet

Fra tallene på landsplan kan det ses, at en af udfordringerne for franskfaget er et højt aldersgennemsnit. Tabel 6 giver et overblik over den samlede lærerbestand på stx og hf i 2015, og næsten halvdelen af fransklærerne er i gruppen over 60 år.

Tabel 5: Undervisningskompetencer⁷ i sprog på stx og hf 2015 fordelt på alder

	< 30 år	30-39 år	40-49 år	50-59 år	Over 60 år	Antal kompetencer
Engelsk	4%	29%	30%	16%	21%	2.925
Fransk	1%	15%	21%	16%	46%	678
Italiensk	0%	20%	29%	29%	23%	112
Latin	1%	25%	23%	17%	34%	249
Spansk	2%	26%	31%	21%	19%	827
Tysk	2%	20%	25%	21%	31%	1.158
Samlet sprog	3%	25%	28%	18%	27%	6.085
Alle fag	3%	27%	29%	18%	24%	28.562

Kilde: AGYM-indsamlingen marts 2015 i STIL

3.2.4 Manglende muligheder for at opretholde små sprogfag og små sproghold

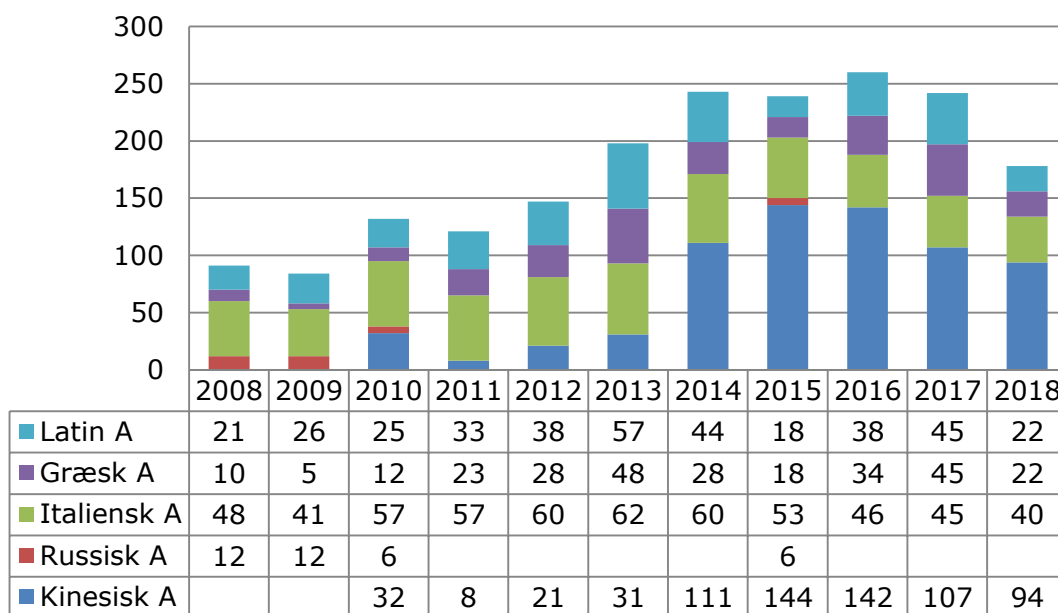
Det kan konkluderes, at det er en meget stor udfordring at opretholde de små sprogfag og de små sproghold på alle niveauer i uddannelseskæden. Årsagerne er, at der er økonomiske risici forbundet med små sproghold, og derudover presses udbuddet også af gymnasie-reformerne fra 2005 og 2017.

Udover den kritiske udvikling for tysk og fransk, er der også tal der viser, at udfordringen er mindst lige så stor for de andre sprogfag.

Figur 8 viser de elever på regionens stx-uddannelser, der havde fremmedsprogene græsk A, kinesisk A, russisk A, italiensk A og latin A på eksamensbeviset fra 2008-2018. Som det fremgår af nedenstående figur, så var kinesisk A, med 98 studenter et af de fremmedsprog, som flest studenter havde på eksamensbeviset i 2018. Dette skal dog ses i relation til, at 144 studenter havde kinesisk A på eksamenspapiret i 2015. Overordnet er der sket et fald i unge, der har de små fremmedsprog på eksamenspapiret. Ses der på både græsk A og latin A, så er antallet halveret fra 45 til 22 fra 2017 til 2018. Som det fremgår af figuren, er der ikke en student siden 2015, der har haft russisk A på eksamenspapiret.

⁷ Note: En undervisningskompetence skal forstås som en lærer, der har faglig kompetence til at undervise i det pågældende fag. Den samme lærer kan have undervisningskompetence i flere fag. Sprogfag med under 15 undervisningskompetencer indgår ikke i tabellen, men de indgår i totalen.

Figur 8: Antallet af elever med de andre sprogfag end engelsk, tysk, fransk og spansk på eksamenspapiret fra stx, Region Midtjylland 2008-2018

Kilde: Undervisningsministeriet

På universitetsniveau er der ligeledes blevet mindre mulighed for at studere de små fremmedsprog, hvor der inden for de seneste år er lukket eller sammenlagt hele 32 forskellige sprog- og kulturuddannelser. Seneste eksempel er Aalborg Universitet, som pga. dårlig økonomi og få ansøgere, har været nødsaget til at lukke bacheloruddannelsen i tysk, som ellers traditionelt er at betragte som et af de største sprogfag. Dette illustrerer hvordan en generel dalende prioritering af sprogfagene fra de unge, rammer hele uddannelseskæden, og dermed også har konsekvenser for den akademiske verden og mulighed for forskning indenfor sprog. Når sprogfagene lukker, skaber det en negativ spiral, som kun forværrer problemerne, da mulighederne for at beskæftige sig med sprog, dermed bliver forringet yderligere.

4. anbefalinger

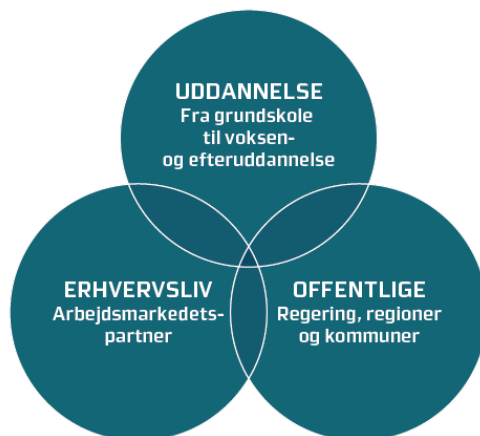
Sprogudvalget anbefaler, at ovenstående fire udfordringer adresseres, så flere unge får kompetencer i fremmedsprog ud over engelsk. Nedenstående afsnit præsenterer sprogudvalgets forslag til et fremtidigt partnerskab og gennemgår potentielle målsætninger og indsatser. Til sidst præsenteres en række policyanbefalinger, som knytter sig til de strukturelle udfordringer, som sprogudvalgets arbejde har påvist.

4.1 Partnerskab for fremmedsprog

Hvis det skal lykkes at forbedre vilkårene for fremmedsprogene i Region Midtjylland, kræver det et bredt partnerskab, som samler det nationale niveau, det regionale niveau, det kommunale niveau, uddannelsesinstitutionerne, erhvervslivet og arbejdsmarkedets parter om en langsigtet strategi. Alle deltagere bør forpligte sig til at fremme en række fælles målsætninger samt bidrage med konkrete tiltag. Her kan Region Midtjylland have en proaktiv og koordinerende rolle i forhold til at få skabt et samarbejde mellem aktører på forskellige niveauer. Regi-

onen kan skabe sammenhæng til den nationale sprogstrategi og samtidig binde de kommunale aktører sammen. Med inspiration fra Region Midtjyllands teknologipagt foreslås det, at etablere et *triple helix*-partnerskab bestående af regionens uddannelsesinstitutioner, virksomheder og det offentlige system jf. figur 9.

Figur 9: *Triple helix*-partnerskabet

Med henblik på at sikre fremdrift for fremmedsprogene i Region Midtjylland, foreslår sprogudvalget, at Region Midtjylland prioriterer midler fra regionens uddannelsespulje til at iværksætte initiativer, der støtter fremmedsprog og fremmer *triple helix* samarbejdet. Sprogudvalget stiller sig til rådighed for at mødes én gang årligt for at monitorere og kvalificere den midtjyske indsats indenfor fremmedsprog. Sprogudvalget anbefaler nedenstående roller til henholdsvis det nationale niveau, det kommunale niveau og det regionale niveau.

Nationalt niveau

Regeringen tog i 2017 initiativ til at etablere det Nationale Center for Fremmedsprog (NCFF). Da der er en række regionale forskelle og styrkepositioner på tværs af de danske regioner, koordineres målsætningerne fra den nationale sprogstrategi med de midtjyske initiativer, så der skabes sammenhæng på tværs af myndigheder. For at sikre den fremtidige koordination, vil NCFF deltage på et årligt møde i sprogudvalget, og Region Midtjylland deltager i følgegruppen for den nationale sprogstrategi.

Kommunalt niveau

De midtjyske kommuner er afgørende i forhold til at sikre fremmedsprogene på tværs af uddannelseskæden. Fokus er især på at støtte brobygningsaktiviteter samt give inspiration og sparring til udvikling af kommunale sprogstrategier. Derudover vil sprogudvalget tilbyde eksempler på cases og idéer til, hvordan kommunerne kan arbejde med fremmedsprogene. For at sikre den fremtidige koordination og samarbejde om sprogudbud, vil der fortsat være to midtjyske kommuner med i et årligt møde i sprogudvalget.

Regionalt niveau

Det anbefales, at regionsrådet prioriterer midler fra den regionale uddannelsespulje til arbejdet med fremmedsprog. Ansvar for at forberede de midtjyske sprogindsatser forankres i Rådet for Fremtidens Kompetencer, som også har den midtjyske teknologipagt som en del af sin op-

gaveportefølje. Region Midtjylland sikrer kommunikation, koordination og monitorering af den midtjyske sprogindsats i tæt samarbejde med sprogudvalget på et årligt statusmøde. Rådet for Fremtidens Kompetencer foreslås følgende opgaver:

- Opstille regionale målsætninger og mål
- Monitorering af sprogbarometeret
- Sikre en kobling mellem sprogindsatser og den nationale sprogstrategi
- Sikre synergien mellem sprogindsatser og den midtjyske teknologipagt
- Kommunikation af sprogindsatser
- Sikre fremdriften gennem en årlig afrapportering til regionsrådet
- Sikre at policyanbefalingerne føres videre til regionsrådet.

4.2 Målsætninger

Overordnet er målsætningen at styrke fremmedsprogene i Region Midtjylland. På baggrund af den ovenstående analyse, er nedenstående to målsætninger centrale. De to målsætninger er indbyrdes afhængige, og derfor er det netop vigtigt med et bredt partnerskab.

1. At skabe sammenhæng på tværs af uddannelseskæden
2. At øge interessen for fremmedsprog blandt unge i Region Midtjylland

Sprogudvalget foreslår, at man f.eks. kan følge udviklingen på nedenstående fokusområder:

1. At skabe sammenhæng på tværs af uddannelseskæden

- Antal grundskoler der opretter fransk og og fransk
- Antal lærerstuderende med fremmedsprog
- Antal kandidater fra Aarhus Universitet med fremmedsprog
- Antal ph.d. projekter indenfor fremmedsprogs pædagogik
- Antal udviklingsprojekter med NCFE-finansiering i Region Midtjylland
- Antal brobygningsprojekter mellem grundskole og ungdomsuddannelser med fokus på fremmedsprog
- Antal faciliterede dialogmøder mellem ungdomsuddannelser og videregående uddannelser med fokus på fremmedsprog
- Antal elever på partnerskaber for små hold i grundskolen
- Antal elever på partnerskaber for små hold på ungdomsuddannelser
- Antal kommunale sprogstrategier
- Antal sprogstrategier på skoleniveau

2. At øge interessen blandt unge for fremmedsprog i Region Midtjylland

- Antal elever på sprogfagene
- Antal deltagere på midtjyske sprogcamp
- Antal udviklingsprojekter der kombinerer STEM og sprog
- Antal skole-virksomheds samarbejder med fokus på fremmedsprog
- Antal aktiviteter med sprogambassadører
- Stigning i unges interesse og syn på fremmedsprog, jf. analysen

4.3 Indsatser

Nedenstående indsatser er udarbejdet af sprogudvalget på baggrund af de midtjyske udfordringer, som er beskrevet i diagnosen. Initiativerne er en blanding af nye indsatser og udbredelse af eksisterende projekter. Indsatserne er opdelt efter de to overordnede målsætninger nævnt ovenfor.

4.3.1 Indsatser der skal skabe sammenhæng på tværs af uddannelseskæden

1. Regional sprogstrategi

- Partnerskab blandt region, kommuner og uddannelsesinstitutioner

For at skabe et forpligtende samarbejde, anbefaler sprogudvalget, at der formuleres en regional sprogstrategi med udgangspunkt i denne rapport om fremmedsprogenes status i Region Midtjylland. En regional sprogstrategi vil være en mulighed for at sikre sammenhæng på tværs af uddannelseskæden og samtidig skabe en langsigtet platform for at arbejde med de fire udfordringer.

2. Udvikling af et årligt sprogbarometer

- Monitorering af sprogfagernes udvikling i Region Midtjylland

Et årligt sprogbarometer er centralt i forhold til at følge udviklingen. Det er vigtigt, at de foreslåede aktivitetsmål under punkt 4.2 kvalificeres af Rådet for Fremtidens Kompetencer. På den måde skabes et redskab, som kan bruges decentralt til at følge sammenhængen på tværs af uddannelseskæden. Det foreslås desuden, at repræsentanter fra sprogudvalget deltager én gang årligt på et statusmøde i Rådet for Fremtidens Kompetencer, hvor status på sprogbarometeret drøftes.

3. Partnerskab for små sproghold på ungdomsuddannelserne

- Undgå skævvridning i forhold til sprogfag på mindre ungdomsuddannelser

For at sikre en lige mulighed for at studere fremmedsprog på de midtjyske gymnasier, skal det undersøges om gymnasierne kan gå sammen om at oprette sproghold, så man deler udgifterne. Det bør desuden undersøges, hvorledes e-læring kan støtte op omkring sprogundervisningen. Denne anbefaling er af afgørende betydning for at skabe sammenhæng på tværs af uddannelseskæden, og den bør derfor prioriteres med midler fra Region Midtjyllands uddannelsespulje.

4. Støtte til lokale sprogstrategier

- Øget decentralisering på uddannelsesområdet

For at sikre den brede forankring af sprogfagene i Danmark, er det vigtigt at kommunerne deltager i den langsigtede planlægning. Ansøgninger indenfor dette tema kan f.eks. involvere kommuner, grundskoler og ungdomsuddannelser, som ønsker at udarbejde og vedtage en sprogstrategi. For nogle kommuner kan det være relevant at tilføje et afsnit om fremmedsprogene, som en del af udskolingsstrategien. Region Midtjylland kan bidrage med koordinering og videndeling med henblik på, at skalere de bedste løsninger til hele regionen. Denne anbefaling er af afgørende betydning for at støtte de decentrale partnerskaber på tværs af uddannelseskæden.

*5. Understøtte partnerskaber for brobygning
- Skabe sammenhæng på tværs af uddannelseskæden*

Overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse giver ofte problemer for unge med interesse for fremmedsprog. Samtidig kan sprogholdene i udskolingen ofte være meget små på de mindre skoler. Det er vigtigt at skabe sammenhæng på tværs af uddannelseskæden, gennem særligt fokus på vilkårene for oprettelse af fælles sproghold for grundskoler.

*6. Fokus på arbejdsstyrkens behov
- Bedre muligheder for efteruddannelse inden for fremmedsprog*

For at højne niveauet af fremmedsprogskompetencer i arbejdsstyrken, er der også behov for at styrke efteruddannelsetilbuddene. Når erhvervslivet efterspørger medarbejdere med fremmedsprog som tillægskompetence til andre kernefagligheder, er det vigtigt, at der eksisterer et tidssvarende udbud af voksen- og efteruddannelse inden for fremmedsprog. Indsatser indenfor dette tema skal tage udgangspunkt i UFM's/NCFF's kortlægning af eksisterende efteruddannelsesmuligheder samt opfølgning på Rådets indsats med fremtidens kompetencer inden for de midtjyske styrkepositioner.

4.3.2 Indsatser der skal øge interessen for fremmedsprog blandt unge

*1. Fokus på sprog i den Midtjyske Teknologipagt
- Øge andelen af unge med dobbelte kompetencer*

Det midtjyske erhvervsliv efterspørger unge med dobbelte kompetencer, og derfor skal der gøres en ekstra indsats for at øge andelen af unge der kombinerer fremmedsprogskompetencer med en anden faglighed. Dette kan være på gymnasialt niveau, hvor eksempelvis de naturvidenskabelige STEM-fag kan ses i en sammenhæng med fremmedsprogene. Derudover er der også en vigtig opgave i at sikre, at de unges fremmedsprogskompetencer fra det gymnasiale niveau vedligeholdes, fastholdes og videreudvikles på de videregående uddannelser. Her er der et stort potentiale i, at eksempelvis ingeniører, økonomer og lignende, opnår dobbeltkompetencer med sprog. Det er derfor oplagt at have et tema, som fokuserer på at finde synergier med den Midtjyske Teknologipagt.

*2. Etablering af midtjyske Sprogambassadører
- Fokus på jobmuligheder med fremmedsprog*

Sprogambassadører kan være med til at vise unge mennesker de mange muligheder, der er inden for et område, men også sikre det brede fokus i forhold til forældre, erhvervslivet, politikere og uddannelsesinstitutioner.

Der kan f.eks. udpeges fire ambassadører:

- Sprog-stjernen: Er en ambassadør, der i forbindelse med sin karriere har haft fordel af en tillægskompetence inden for fremmedsprog.
- Sprog-virksomheden: Er en midtjysk virksomhed, der arbejder med fremmedsprogskompetencer til daglig, og som kan vise unge mennesker, at der er mange muligheder, hvis man har en sproguddannelse.

- Sprog-talentet: Er en ungdomsuddannelseselev med stor interesse for fremmedsprog, der kan være med til at vise de unge, hvad det vil sige at arbejde med fremmedsprog.
- Sprog-læreren: Er en kandidat fra læreruddannelsen med undervisningskompetence i et eller flere fremmedsprog, som kan være med til at udbrede kendskabet til moderne sprogundervisning.

3. Opskalering og udbredelse af sprogevents

- Øge interessen for fremmedsprog i Region Midtjylland

I analysen af unges interesse for sprog, viste resultaterne, at der sjældent arbejdes med elevoplæg, samarbejde med elever fra udlandet eller besøg udefra. Der findes allerede flere gode eksempler på sprogkamp og sprogfestivaler, som har fået værdifulde erfaringer med at koble den virkelige verden til sprogfagene. Indsatser kan f.eks. være et tilsvarende koncept som Naturvidenskabsfestival eller inddragelse af udenlandske studerende som "gæster" i sprogfagene. Det kan også være konkurrencer, som sætter sprog ind i et anvendelsesperspektiv, f.eks. ved at kombinere sprogfag med ingeniørfag og håndværk eller gennem eksterne oplæg fra folk, som anvender sprog i en jobfunktion. Dette tiltag skal bl.a. understøtte NCF's initiativ #FremMedSprog.

4. Øget viden om unges interesse for fremmedsprog

- Forskning på grundskoler og ungdomsuddannelser

For at kunne designe meningsfulde indsatser, er det helt centralt at få mere viden om de unges interesse for og syn på fremmedsprog. I den forbindelse har sprogudvalget igangsat en analyse på to grundskoler og to ungdomsuddannelser foretaget af Rambøll. For at følge udviklingen kan det blive aktuelt at lave opfølgende analyser af unges holdning til fremmedsprog.

4.4 Policyanbefalinger

Sprogudvalget vurderer, at mange af fremmedsprogenes udfordringer er strukturelle. Dermed er det ikke noget som kan løses isoleret på kommunalt eller regionalt niveau. For at løse de fire udfordringer nævnt i diagnosen har sprogudvalget identificeret følgende tre strukturelle forhold, som det anbefales at drøfte i Rådet for Fremtidens Kompetencer.

For det første kan der peges på, at den seneste gymnasireform fra 2017 har ikke forbedret forholdene for fremmedsprog. Det kan diskuteres, om der skal fokuseres på at få flere til at vælge fremmedsprog på A-niveau, eller om det skal være nemmere at blive student med tre fremmedsprog på eksamensbeviset.

For det andet bør der arbejdes på en ændring af den nuværende dimensioneringsmodel på universiteterne, hvor fremmedsprogfagene rammes u hensigtsmæssigt hårdt. Problemet er, at en dimensionering baseret på de seneste års ledighedstal skuer bagud og baserer sig på de efterhånden ganske få kandidater som uddannes. Fødekæden for sprogkompetencer begynder med universiteternes kandidater. Så selv om vi taler om en lille gruppe universitetskandidater, kan det ende med at få store konsekvenser, hvis ikke der sættes ind. En anbefaling kunne f.eks. være fastsættelse af en bagatel grænse.

For det tredje bør rådet drøfte, hvad der kan gøres strukturelt i forhold til den kommende mangel på undervisere i grundskolen. Det er vigtigt at skabe et bredt partnerskab med de midtjyske kommuner, så der kan etableres et langsigtet samarbejde omkring uddannelseskæden for fremmedsprog.

Sprogudvalget anbefaler, at Rådet for Fremtidens Kompetencer drøfter, hvordan partnerskabet bedst kan forberede initiativer og anbefalinger, der retter sig mod de ansvarlige nationale myndigheder, som f.eks. forsknings- og uddannelsesministeriet.

Sprogudvalget stiller sig til rådighed for sparring og yderligere udredning af problemstillingerne. Hvis sprogfagene først forsvinder fra undervisningssystemet, er det meget svært at bringe dem til live igen.